

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบประเมิน
แฟ้มสะสมงานการสอนในครั้งนี้ จะแบ่งการนำเสนอสาระสำคัญเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูดีและการปฏิบัติงาน
การสอนที่ดี

ตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับแฟ้มสะสมงานการสอน

ตอนที่ 3 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแบบประเมินแฟ้มสะสมงาน-
การสอนของครูประถมศึกษา

ตอนที่ 4 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action
Research : PAR)

ตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของครูประถมศึกษา
และการปฏิบัติงานการสอนที่ดี

คุณลักษณะที่ดีของครูประถมศึกษา

มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูดีและการสอนที่ดี ซึ่ง
แต่ละแนวคิดมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ชาญชัย อาจินสมาจาร (2538) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ครูที่ดีนั้น
ต้องมีคุณสมบัติสำคัญ 2 ประการ คือ มีคุณสมบัติทางวิชาชีพและมีคุณสมบัติส่วนตัว คุณสมบัติ
ทางวิชาชีพ หมายถึง มีความรู้ ความสามารถในการสอน มีความรักในอาชีพครูและมีความเข้าใจ
ผู้เรียน ส่วนคุณสมบัติส่วนตัว คือ สิ่งที่เกิดขึ้นจากบุคลิกภาพของครู ความสนใจ ทัศนคติ และ
พฤติกรรมของครูในการปฏิบัติงานสอนและกับบุคคลอื่นๆ

Ryan and Kuhs (อ้างถึงใน Blake and other, 1995) ได้ระบุไว้ว่า คุณลักษณะของครู
ที่ดีนั้น มี 6 องค์ประกอบคือ

1. มีความรู้ในเนื้อหาที่สอน
2. มีความสามารถในการแก้ปัญหา

3. มีทักษะของความเป็นครู
4. มีความรู้ เข้าใจเนื้อหาในหลักสูตร
5. รู้จักและเข้าใจผู้เรียน
6. มีทัศนคติที่ดี

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 เป็นเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูและเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู ดังนั้นครู ประถมศึกษาต้องยึดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพเป็นแนวในการปฏิบัติงาน ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ หมายถึง มีการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง มีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและเข้าร่วม กิจกรรมทางวิชาการที่องค์การหรือหน่วยงานจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนาและ การปฏิบัติการ ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน โดยพิจารณาจากการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาชีพครู มีการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ เป็นวิทยากรการประชุม อบรม สัมมนา หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู เป็นกรรมการ หรือคณะทำงานของ องค์การที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน หมายถึง ครูต้องเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมอื่น ๆ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดกับ ผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น พิจารณาจากการจัดกิจกรรมการเรียนโดยเลือกปฏิบัติกิจกรรมตามลำดับ ความสำคัญก่อนหลัง กิจกรรมต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียน เสริมสร้างนิสัยในการปฏิบัติงานและสร้างคุณธรรมที่มีผลให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ หมายถึง ครูใช้ความพยายามอย่าง เต็มความสามารถที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ และ ความต้องการ โดยมีการวินิจฉัยความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน มีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน ที่ให้ผลการเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้นกว่าเดิม และต้องส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ตามศักยภาพของ ผู้เรียน

มาตรฐานที่ 4 การพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง หมายถึง การเลือกใช้ ปรับปรุงหรือสร้างแผนการสอน บัณฑิตการสอน หรือเตรียมการสอนในลักษณะอื่น ๆ ที่ สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เช่น พิจารณา จากแผนการสอนที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วนสัมพันธ์กัน สร้างและพัฒนาขึ้นโดยเน้นผู้เรียน

เป็นศูนย์กลาง เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนและข้อจำกัดของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้น ผลิต เลือกลงใช้ ปรับปรุง เครื่องมืออุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เช่น พิจารณาจากความสัมพันธ์ของสื่อการเรียนการสอนกับองค์ประกอบของการสอน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดค้น ผลิต และใช้สื่อการเรียน และได้มาจากวัสดุในท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการแสวงหาความรู้ตามสภาพความแตกต่างของบุคคล ด้วยการปฏิบัติจริงและสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติจนเป็นบุคลิกภาพติดตัวผู้เรียนตลอดไปเช่น พิจารณาจากการที่ผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ และพัฒนาความรู้ขึ้นโดยใช้สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ผู้เรียนเลือกและปฏิบัติงานตามศักยภาพ ผู้เรียนมีการประเมินตนเอง และปรับปรุงตนเอง

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ หมายถึง การรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัย และการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายการนำเสนอดังต่อไปนี้

1. ปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนา และเป้าหมายของการพัฒนา
2. เทคนิค วิธีการที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน
3. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุง พัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้น

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน หมายถึง การแสดงออก การประพฤติและปฏิบัติในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยา วาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับความเป็นครูที่ผู้เรียนถือเป็นแบบอย่างได้ เช่น การใช้วาจาสุภาพ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูในสถานศึกษา ให้การเสริมแรงทางบวกแก่ผู้เรียน

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ ยอมรับในความรู้ความสามารถ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ และร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น เช่น พิจารณาจากการเป็นผู้นำในการพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ให้ความช่วยเหลือและพัฒนาผู้ร่วมงาน มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง และกลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนา

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน หมายถึง ยอมรับในความรู้-ความสามารถของบุคคลอื่นในชุมชน และร่วมมือปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของสถานศึกษา ให้ชุมชนและสถานศึกษามีการยอมรับซึ่งกันและกัน ปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา หมายถึง การค้นหา สังเกต จดจำ รวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศที่เกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผลและใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม เช่น พิจารณาจากการแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันมาปรับปรุงหรือสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูประถมศึกษานั้นนอกจากจะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูแล้ว ครูจะต้องมีจรรยาบรรณ ซึ่งเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่จะใช้ในการปฏิบัติงานและปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่ความมีคุณภาพและเป็นการเสริมสร้างคุณค่าอาชีพครู โดยระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ได้กำหนดแบบแผนพฤติกรรมที่จะให้ครูและผู้บริหารการศึกษาได้ใช้ในการปฏิบัติงานและปฏิบัติตน ดังต่อไปนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า โดยมีพฤติกรรมสำคัญ เช่น สร้างความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งและไว้วางใจได้ของศิษย์ เผยแพร่ผลงานของศิษย์ที่ประสบความสำเร็จ ตรวจสอบผลงานของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ

2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยมีพฤติกรรมที่สำคัญเช่น สอนเต็มเวลา ไม่ละทิ้งชั้นเรียน หรือขาดการสอน สอนเต็มความสามารถและด้วยความเต็มใจ มีการประเมินและปรับปรุงให้ได้ผลจริง

3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งกาย วาจา และจิตใจ โดยมีพฤติกรรมที่สำคัญ เช่น พุดจาสุภาพและสร้างสรรค์ ชมเชยและให้กำลังใจศิษย์ด้วยความจริงใจ ตรงต่อเวลา รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ โดยมีพฤติกรรมที่สำคัญ เช่น ไม่ลงโทษเกินกว่าเหตุ ไม่ขัดขวางโอกาสในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ไม่ปล่อยปละละเลยให้สภาพแวดล้อมเป็นอันตรายต่อศิษย์

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ โดยมีพฤติกรรมที่สำคัญ เช่น ไม่หารายได้จากการนำสินค้ามาขายให้ศิษย์ ไม่ตัดสินผลการเรียนหากไม่มีสิ่งแลกเปลี่ยน ไม่นำผลงานของศิษย์มาแสดงเพื่อประโยชน์ส่วนตน

6. ครูยอมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ โดยมีพฤติกรรมสำคัญ เช่น เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา หรือฟังการอภิปรายทางวิชาการ นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเรียนการสอน

7. ครูยอมรับและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู พฤติกรรมที่สำคัญ เช่น ชื่นชมในเกียรติและรางวัลที่ได้รับและรักษาไว้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย เผยแพร่ผลสำเร็จของตนเองและเพื่อนครู ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์กร

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ พฤติกรรมที่สำคัญเช่น ให้คำปรึกษาในการจัดทำผลงานทางวิชาการ ให้คำแนะนำในการผลิตสื่อการเรียนการสอน แนะนำแนวทางป้องกันและกำจัดมลพิษ ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม

9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย พฤติกรรมที่สำคัญ เช่น เชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร นำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน นำศิษย์ไปศึกษาแหล่งวิทยาการในชุมชน

การปฏิบัติงานการสอนที่ดี

การปฏิบัติงานการสอนที่ดีนั้น Scriven (1994) ได้กำหนด ความรู้ความสามารถและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของครู เป็น 5 ด้านคือ

1. มีความรู้ในเนื้อหาวิชา คือจะต้องมีความสามารถเฉพาะ ในเนื้อหาวิชา และเข้าใจในโครงสร้างของหลักสูตร
2. มีความสามารถในการสอน คือ
 - ต้องมีทักษะในการสื่อสาร
 - มีความสามารถในการจัดการในด้านกระบวนการสอน การส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนและมีความสามารถในการจัดการเมื่อมีภาวะฉุกเฉินเกิดขึ้น

- มีทักษะในการวางแผน ปรับปรุงพัฒนาการสอน เช่น มีการวางแผนการเรียนตลอดภาคการศึกษา เลือกใช้สื่อการเรียนที่เหมาะสมจากแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่ตามสภาพท้องถิ่น และต้องมีการประเมินการสอนของตน สื่อการเรียนที่ใช้ และแผนการเรียนที่ได้วางแผนไว้

3. ความสามารถในการประเมิน คือครูต้อง

- มีความรู้เกี่ยวกับการประเมินผลนักเรียน
- มีความสามารถในการสร้างแบบทดสอบและการบริหารการสอน
- มีความรู้ในการให้คะแนน ทั้งในส่วนที่เป็นกระบวนการ(Process) และผลงานที่เสร็จสิ้นแล้ว (Output)
- มีการเก็บคะแนนสะสมและรายงานผลการเรียนของนักเรียนต่อนักเรียน ผู้บริหาร ผู้ปกครองนักเรียน และบุคคลอื่นๆ ที่ต้องการผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

4. ด้านวิชาชีพ

- ครูต้องมีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู
- มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
- มีการพัฒนาวิชาชีพครู
- ต้องให้บริการในด้านวิชาการ เช่น แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูด้วยกัน ช่วยเหลือหรือ

ให้คำแนะนำแก่ครูที่เพิ่งบรรจุใหม่ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของตน

- มีการวิจัยเกี่ยวกับการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ
- รู้จักหน้าที่ของตนเอง ต่อโรงเรียนและต่อชุมชน

5. หน้าที่อื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียนหรือชุมชน เช่น งานในโรงเรียน ได้แก่ งานวิชาการ งานธุรการการเงินและพัสดุ งานกิจการนักเรียน งานความสัมพันธ์กับชุมชน งานอาคารสถานที่ งานอนามัยนักเรียน งานสหกรณ์ งานโครงการอาหารกลางวัน ฯลฯ ซึ่งแล้วแต่ว่าครูจะได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานในด้านใด

ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2539) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบที่เหมาะสมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสายงานการสอน สรุปผลการวิจัยได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานการสอนที่ดีคือ คุณภาพการสอน ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และความรู้ความสามารถในการสอน ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์ประกอบด้านคุณภาพการสอน ประกอบด้วย 10 รายการพฤติกรรม ได้แก่

1. มีแผนการสอนที่มีคุณภาพ
2. มีสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ
3. มีการใช้สื่อการเรียนการสอน
4. สอนเนื้อหาถูกต้องและทันสมัย
5. มีวิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน
6. มีเอกสารชั้นเรียน หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องในหน้าที่ มีข้อมูลครบถ้วนทันสมัย
7. มีการวางแผนและเตรียมการสอน
8. ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนตามจุดมุ่งหมาย
9. การสอนได้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตร
10. การประเมินผลการเรียนการสอนครบถ้วน

องค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 7 รายการ ได้แก่

1. มีความสามารถใจการจัดเตรียมและดูแลห้องปฏิบัติการได้อย่างเหมาะสม
2. มีความรู้ และกลวิธีในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย
3. มีความรู้ความสามารถในการวิจัย เขียนตำรา เพื่อพัฒนางานในหน้าที่
4. มีความสามารถในการวางแผนและบริหารโครงการ
5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่
6. การสอนโดยใช้ผลการศึกษาวิจัย
7. มีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิชาที่สอนและงานวิชาการต่าง ๆ ได้

องค์ประกอบด้านความรู้ความสามารถในการสอน ประกอบด้วย 7 รายการพฤติกรรม ได้แก่

1. ความสามารถในการปกครองชั้นเรียน
2. ความสามารถในการตั้งคำถาม
3. การนำหลักจิตวิทยามาใช้ในการเรียนการสอน
4. การสรุปบทเรียน
5. การตรวจผลงานและการให้ข้อติชมแก่ผู้เรียน
6. มีความรู้ความสามารถในการวางแผนปฏิบัติงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ
7. มีความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนที่เรียนวิชาที่ตนสอน

การสอนที่ดีนั้น ครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพนักเรียน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ครูได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมี 10 มาตรฐานดังนี้

- มาตรฐานที่ 1 วางแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น
- มาตรฐานที่ 2 จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกคิด ปฏิบัติจริง ประเมินและปรับปรุงตนเอง
- มาตรฐานที่ 3 จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- มาตรฐานที่ 4 จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกันโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม
- มาตรฐานที่ 5 จัดการเรียนการสอนเชื่อมโยงกับสภาพชุมชน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- มาตรฐานที่ 6 ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่ดีและฝึกฝนตนเองจนเป็นนิสัย
- มาตรฐานที่ 7 จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ
- มาตรฐานที่ 8 จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถและความถนัดได้ตามศักยภาพ
- มาตรฐานที่ 9 จัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่ออย่างหลากหลายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน
- มาตรฐานที่ 10 ประเมินนักเรียนครบทุกด้านอย่างต่อเนื่องด้วยเครื่องมือที่เหมาะสม

หลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) (อ้างถึงใน กษมา วรวรรณ ณ อยุรยา, 2540) ได้กำหนดหลักการและแนวทางที่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนไว้ 9 ประการคือ

1. มีความยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพของท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นได้ตามความเหมาะสม
2. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. เนื้อหามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือบูรณาการทั้งภายในกลุ่มและนอกกลุ่มประสบการณ์
4. เน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์

5. ให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติจริงมากที่สุด
6. มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. สอดแทรกจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน
8. สร้าง และปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติของผู้เรียน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2540) ได้เสนอหลักการในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ยั่งยืน ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. มีการบูรณาการเนื้อหาวิชาอย่างผสมผสานกันตามสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด
3. จัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีประสบการณ์โดยตรง ปฏิบัติตามสภาพจริง ให้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
4. ให้นักเรียนเรียนจากผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcomes) ที่มีเป้าหมายที่แน่นอน เป็นเป้าหมายการเรียนรู้ที่ทำได้ โดยครูเป็นผู้กระตุ้นและจัดเรียงเนื้อหาการสอนจากง่ายไปหายาก
5. ให้นักเรียนได้เรียนเป็นกลุ่ม เป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) มีการแลกเปลี่ยนถกแถลงความรู้จนเกิดความกระจ่างชัดเจน เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการทำงานเป็นทีมและเรียนรู้บทบาทของการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
6. การเรียนรู้จะต้องสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่แล้วให้เป็นปึกแผ่นจนเกิดความรู้ใหม่ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ใหม่มากกว่าการจดจำความรู้เท่านั้น
7. ในการเรียนรู้ต้องควบคู่ไปกับการได้ข้อติชม (Feedback) ที่จะทำให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยและความก้าวหน้าในการเรียนรู้

เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครูบำเพ็ญตนตามบทบาทและหน้าที่ของครูพร้อมทั้งเป็นการสร้างขวัญ และกำลังใจแก่ครูที่ได้ปฏิบัติงานจนมีผลงานดีเด่นเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูทั่วไป สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาได้มีการสรรหาครูซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบันที่มีผลงานดีเด่นเพื่อรับรางวัลคุรุสภาเป็นประจำทุกปี ซึ่งในแต่ละปีจะมีการสรรหาครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา จำนวน 1 รางวัล โดยผู้ที่ได้รับรางวัลครูประถมศึกษาดีเด่น คุรุสภาจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ทั่วไปดังต่อไปนี้ คือ

1. มีบุคลิกภาพดี
2. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
3. ปฏิบัติตนตามระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539

4. สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่และปฏิบัติตนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2537 จนถือเป็นตัวอย่างได้
5. มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์
6. สามารถร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานอื่นได้
7. ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

และพิจารณาตามหลักเกณฑ์เฉพาะ ซึ่งผู้ที่ได้รับรางวัลประเภทผู้สอนต้อง

1. เป็นผู้ทำการสอนต่อเนื่องกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี นับจนถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อ
2. มีผลงานซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมี

ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างดีเยี่ยมประการใดประการหนึ่ง ดังนี้

2.1 ผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติงานโดยมีความคิดริเริ่ม ค้นคว้า ประดิษฐ์ สิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือนวัตกรรมที่มีลักษณะเป็นทางวิชาการ สื่อและกระบวนการเรียนการสอน หรือ โครงการในการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนจนวงการศึกษาได้รับรองให้ใช้ในการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

2.2 ผลงานที่เกี่ยวกับการสอนหรือฝึกอบรมอันก่อให้เกิดวินัยหรือจริยศึกษาต่อ นักเรียน จนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

2.3 ผลงานทางวิชาการอื่น ๆ ซึ่งมีคุณค่าเทียบเท่ากับผลงานในข้อ 2.1 และ 2.2

จากการที่คุรุสภาได้มีการสรรหาครูประถมศึกษาดีเด่นจากทั่วประเทศเป็นประจำ ทุกปีมานั้น วิทยาลัย มาศจรัส (2534) ได้กล่าวถึงบทสรุปของคณะกรรมการสรรหาที่มีต่อ ครูดาราสุภิกิตย์ ซึ่งได้รับรางวัลครูดีเด่นในระดับประถมศึกษา ปี 2534 สรุปได้ดังนี้ คือ เป็นผู้รักงานสอน มีแนวการสอนและแนวคิดแปลกใหม่อยู่เสมอ จัดกิจกรรมการสอนหลาย ๆ รูปแบบ เตรียมการ-สอนอย่างละเอียดทุกขั้นตอน จัดทำสื่อโดยเน้นให้ตรงกับเนื้อหาในบทเรียน วิธีสอนจะเป็นไปตามแนวทางของหลักสูตร นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ห้องเรียนจะมีบรรยากาศที่แจ่มใส ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกและมีความมั่นใจในตนเอง ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางและครูเป็นผู้ช่วย ให้นักเรียนร่วมทำงานเป็นกลุ่ม ใช้เกม เพลง การแสดงบทบาทสมมติ ใช้หุ่นประกอบการสอน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียน ไม่ส่งเสริมเฉพาะเด็กที่เก่งแล้วทอดทิ้งเด็กที่เรียนช้า หากวิธีที่จะใช้ความฉลาดของเด็กเก่งช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้า มีความสามารถในการผลิตสื่อการเรียน ให้คำปรึกษาด้านวิชาการกับเพื่อนครู เป็นครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน เป็นวิทยากรเผยแพร่ พัฒนาวิชาชีพและมีผลงานดีเด่น เช่น ครูสอนภาษาไทยดีเด่น จาก สปช. รางวัลที่ 1 ในการประกวด ห้องเรียนระดับประถมศึกษา เป็นต้น

จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า ครูประถมศึกษาที่ปฏิบัติงาน การสอนที่ดีนั้นจะต้องรู้และตระหนักในการทำหน้าที่และปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู 2537 และยึดมั่นในระเบียบจรรยาบรรณครู โดยครูจะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นผู้ นำ สร้างสรรค์ความรู้ เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านโดยจัดกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้อง กับสภาพความเป็นจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถที่นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง และ ต้องปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้องเพื่อสร้างนักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

ตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับแฟ้มสะสมงานการสอนของครู

ความหมายและประเภทของแฟ้มสะสมงาน

แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) หมายถึง แฟ้ม ห่อ กล่อง หรือวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้เป็นที่เก็บ หลักฐาน เอกสาร วัสดุต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการการทำงานและผลงานที่ได้กระทำ สำเร็จแล้ว เช่น ผลงานที่ดีที่สุด หรือผลงานที่แสดงถึงพัฒนาการของเจ้าของผลงาน

ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ และคณะ (ม.ป.ป.) ได้แบ่งประเภทของแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. แฟ้มสะสมงานส่วนบุคคล (Personal Portfolio) เป็นแฟ้มรวบรวมผลงานที่แสดงถึงความสามารถ ผลงานต่าง ๆ ของเจ้าของแฟ้ม
2. แฟ้มสะสมงานเชิงวิชาชีพ (Professional Portfolio) เป็นแฟ้มรวบรวมผลงานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งในด้านอาชีพ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประชาสัมพันธ์ตนเอง หรือใช้ แสดงให้กับลูกค้าได้ชม เช่น แฟ้มผลงานของสถาปนิก แฟ้มผลงานของผู้ออกแบบเสื้อผ้า เป็นต้น
3. แฟ้มสะสมงานเชิงวิชาการ (Academic Portfolio) เป็นแฟ้มรวบรวมผลงานทางด้านวิชาการ ที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถหลังจากผ่านการเรียนรู้ หรือผลงานที่พัฒนาขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อ วงวิชาการ เช่น แฟ้มสะสมงานของนักเรียน แฟ้มสะสมงานการสอน
4. แฟ้มสะสมงานสำหรับโครงการ (Project Portfolio) เป็นแฟ้มที่รวบรวมผลงานที่แสดงถึง ขั้นตอนในการดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการออมทรัพย์ในโรงเรียน

แฟ้มสะสมงานการสอนของครูนั้น จัดอยู่ในประเภทแฟ้มสะสมงานเชิงวิชาการ ซึ่งใน ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำมาใช้ในการพัฒนาและประเมินผลการสอนของครู เช่น ในเท็กซัส (Texas)

ได้นำแฟ้มสะสมงานมาใช้ในโครงการเสริมสร้างความรู้และทดสอบคุณภาพการปฏิบัติงานของครูในอริโซนา (Arizona) และเทนเนสซี (Tennessee) นำมาใช้ในการประเมินโปรแกรมการพัฒนาอาชีพในโอไฮโอ (Ohio) แฟ้มสะสมงานของครูเป็นประโยชน์มากสำหรับครูที่บรรจุใหม่ เนื่องจากผลงานที่สะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานของครูคนก่อน ๆ สามารถนำมาเป็นตัวอย่างสำหรับการเรียนรู้ของครูบรรจุใหม่ในการพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการจัดการภายในชั้นเรียน และเป็นแหล่งที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่จะสอนได้เป็นอย่างดี ซึ่งแฟ้มสะสมงานการสอนไม่มีประโยชน์เฉพาะครูบรรจุใหม่เท่านั้น แต่มีประโยชน์สำหรับครูที่สอนมานานแล้วด้วย เพราะผลงานในแฟ้มสะสมงานของครูจะสะท้อนผลงานที่ผ่านมาแล้วให้เห็นว่างานนั้นมีจุดบกพร่องในด้านใดบ้าง หรือประสบความสำเร็จเพราะปัจจัยอะไร และ The National Board for Professional Teaching Standard ได้มีการพิจารณาให้ใช้แฟ้มสะสมงานของครู (Portfolio) เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินกระบวนการสอนหรือการปฏิบัติงานของครู (Wheeler, 1994) ซึ่งที่โคโรลาโด (Colorado) ครูและผู้บริหารจะสร้างและพัฒนาแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เพื่อที่จะใช้ในการเสนอขอต่ออายุใบประกอบวิชาชีพ (Wolf, 1996)

ในประเทศไทยได้มีการนำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลนักเรียนที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ โดยทั้งครูและนักเรียนมีการจัดทำแฟ้มสะสมงานของตนเอง ในปัจจุบันได้มีโรงเรียนหลายแห่งที่นำแฟ้มสะสมงานไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และได้มีการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แฟ้มสะสมงานในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน คือ งานวิจัยของสมชาย มิ่งมิตร, 2539 แต่สำหรับการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวกับแฟ้มสะสมงานการสอนของครูนั้นยังไม่มีผลงานวิจัยในประเทศไทย ดังนั้นหากมีการศึกษาอย่างจริงจังและนำแฟ้มสะสมงานการสอนมาใช้ในการประเมินการสอนของครูหรือเพื่อให้ครูได้ประเมินตนเองเพื่อปรับปรุงด้านการเรียนการสอนจะเป็นประโยชน์อย่างมากในด้านการพัฒนาบุคลากรและเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ผู้ประเมินนำมาข้อมูลสนับสนุนในการประเมินผลการปฏิบัติงานสอนของครูซึ่งในทางปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการก็มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูเพื่อคัดเลือกครูผู้สอนดีเด่น พิจารณาความดีความชอบประจำปี ให้เลื่อนชั้นในตำแหน่งที่สูงกว่า และแฟ้มสะสมงานการสอนของครูก็น่าจะเป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู

การปรับตำแหน่งอาจารย์ 2 เป็นอาจารย์ 3 ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2540 นั้นได้ปรับหลักเกณฑ์ใหม่โดยเฉพาะประเด็นของเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบการประเมินนั้น ครูไม่ต้องส่งผลงานไปที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู แต่ให้จัดเก็บไว้ที่โรงเรียนเพื่อให้คณะกรรมการใช้ประกอบการประเมิน

โดยเน้นการประเมินจากการปฏิบัติงานจริง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูมีได้กำหนดรูปแบบการจัดเก็บผลงานแต่ให้ครูได้พัฒนาระบบการจัดเก็บผลงานขึ้นเอง ซึ่งหากจัดเก็บในลักษณะของแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ก็จะได้ยิ่ง (ศักดิ์กรินทร์ สุวรรณโรจน์, 2540)

ความหมายของแฟ้มสะสมงานการสอน

แฟ้มสะสมงานการสอนของครู หมายถึง การเก็บรวบรวมเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การวางแผนการสอนระยะยาว จุดหมายจากผู้ปกครอง การได้รับการนิเทศจากผู้บริหาร รายงานผลการศึกษานักเรียน ตัวอย่างงานของนักเรียน และผลงานที่เกิดจากการคิดค้นหรือพัฒนาขึ้นใหม่ เช่น เทคนิคการสอนแบบใหม่ๆ แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น ผลการวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น (Scriven, Wheeler and Hasertel, 1993)

แฟ้มสะสมงานการสอน คือ การรวบรวมผลงานการสอนที่ประสบความสำเร็จของครูผู้สอน (มานพ สุทธิศิลป์, 2539)

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า แฟ้มสะสมงานการสอน หมายถึง การที่ครูผู้สอนได้รวบรวมผลงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านมา ทั้งที่เป็นผลงานที่ประสบความสำเร็จ และผลงานที่ยังมีข้อบกพร่อง โดยครูมีการให้ข้อมูลสะท้อนกลับกับผลงานนั้นๆ รวมทั้งผลงานดีเด่นที่ได้รับการยอมรับหรือนำไปใช้ในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากครูมีการปรับปรุงและพัฒนาการสอนไปเรื่อยๆ ก็จะทำให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพมาสะสมไว้ในแฟ้มและถือว่าการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่ดีและผลงานนั้นมีประโยชน์สำหรับเพื่อนร่วมวิชาชีพที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

การเก็บรวบรวมนั้นอาจเก็บไว้ในแฟ้ม กลอง สมุดบันทึก หรืออื่น ๆ ที่สามารถเก็บรวบรวมหลักฐานเอกสารต่างๆ เหล่านั้นได้ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมผลงานของครูแต่ละคนโดยครูสามารถใช้แฟ้มสะสมงานของตนเองนั้นเป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงพัฒนาตนเอง เป็นการสะท้อนข้อมูลกลับและเป็นการประเมินตัวของครูเอง ในปัจจุบันนี้ แฟ้มสะสมงานของครูยังนำมาใช้สำหรับการตัดสินผลงาน ใช้ในการประเมินถึงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งหากนำมาใช้ในการพัฒนา

การเรียนการสอน หรือสำหรับการประเมินความก้าวหน้า (Formative evaluation) เรียกว่าแฟ้มสะสมการทำงาน (Working Portfolios) แต่เมื่อนำมาใช้ในการตัดสินหรือประเมินผลสรุป (Summative evaluation) เรียกว่า แฟ้มสะสมแสดงผลงาน (Presentation Portfolios) (Wheeler,1994)

เอกสารหรือผลงาน ที่จะนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอนของครูนั้นเป็นงานที่เก็บสะสมจาก

1. ผลงานที่สร้างโดยครู เช่น แผนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน
2. ผลงานที่ได้จากการปฏิบัติงานสอน เช่น ผลงานนักเรียน การประเมินผลรายวิชา
3. ผลงานจากแหล่งอื่นๆ เช่น จดหมายจากผู้ปกครอง ใบประกาศผลการประกวดต่างๆ รายการการประชุม เป็นต้น (Wheeler, 1994; Shackelford,1995)

ผลงานที่แสดงถึงการสอนที่ดีและควรนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอน

ในการกำหนดเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่จะนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอนของครูนั้นต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของครู จากหน้าที่ของครูที่ Scriven ได้อธิบายไว้ นั้น Wheeler (1994) ได้กำหนดผลงานที่ควรนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานของครูดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลงานที่เกิดจากการสอนและควรนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอน

หน้าที่ของครู	ผลงานที่ควรนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอน
1. ความรู้ในด้านเนื้อหาวิชา	-เอกสารรายวิชาที่สอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร -ผลงานหรือเอกสารที่แสดงถึงการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนเช่นการสอนศิลปะร่วมกับภาษาไทย -การเข้าร่วมประชุมสัมมนาเชิงวิชาการในรอบปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หน้าที่ของครู	ผลงานที่ควรนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอน
2. ความสามารถ ในการสอน	<ul style="list-style-type: none"> -แผนการสอนในแต่ละรายวิชาและในแต่ละคาบ -รายงานที่แสดงถึงจุดมุ่งหมายในการสอน -สิ่งที่แสดงถึงการมีเทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ เช่น ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ อาจจะใช้เทคนิควิธีที่สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้นและได้ผลจริง -เทปบันทึกภาพการสอน -รายการที่แสดงถึงแหล่งที่มาของสื่อการเรียนการสอน -รูปถ่ายที่แสดงถึงการจัดการเรียนการสอนของครู
3. ความสามารถด้าน การประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> -เอกสารหรือสำเนาเกี่ยวกับการทดสอบประจำบทเรียน สอบกลางภาค หรือสอบปลายภาคเรียน -เกณฑ์การให้คะแนน -ระบบการเก็บคะแนนและกระบวนการที่ใช้ในการ ติดตามกำกับนักเรียน -ตัวอย่างรายงานความก้าวหน้าของผู้เรียนหรือจดหมายที่ส่งไปยัง ผู้ปกครองของนักเรียน
4. ด้านวิชาชีพครู	<ul style="list-style-type: none"> -บันทึกการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนากิจกรรมของโรงเรียน -สิ่งที่แสดงถึงการให้บริการ การส่งเสริมช่วยเหลือเพื่อนครู -แบบประเมินผลการปฏิบัติงานของครูที่ทำโดย นักเรียนที่มีพื้นฐานและความสามารถแตกต่างกัน -สำเนา เอกสารที่เป็นบทความหรืองานวิจัยที่ ตีพิมพ์หรือได้รับการเผยแพร่ - สิ่งที่แสดงถึงการมีผลงานดีเด่น เช่น ใบประกาศเกียรติคุณ รางวัลที่ ได้รับเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จดหมายชื่นชมจากบุคคล ต่าง ๆ
5. หน้าที่ด้านอื่นๆ	<ul style="list-style-type: none"> -สิ่งที่แสดงถึงการเป็นสมาชิก หรือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในกิจกรรมต่างๆ ที่ครูได้รับมอบหมาย -รายงานของกิจกรรมของโรงเรียนที่ครูดูแลรับผิดชอบในปีนั้นๆ

การสร้างหรือพัฒนาเพิ่มสะสมงานการสอนนั้น Urbach (1992) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าในการรวบรวมเอกสารที่แสดงถึงความสามารถในการสอนที่ดีนั้น ครูควรตอบคำถาม 7 ข้อ โดยคำตอบที่ได้จากคำถาม 7 ข้อนั้น แสดงถึงผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่การสอนที่ดีของครู ซึ่งคำถามและสิ่งที่จะเป็นผลงานที่สามารถนำมาสะสมไว้ในเพิ่มสะสมการสอนมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. สอนอะไร

คำถามที่ควรนำมาพิจารณาคือ

- ▷ เนื้อหาที่รายวิชาที่สอนมีอะไรบ้าง : ความรู้ ทักษะการปฏิบัติ ทศนคติ ความรู้สึก และปรัชญาการศึกษา
- ▷ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของรายวิชานั้นคืออะไร ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่ต้องการควรอยู่ในระดับใด

ประเภทของเอกสารผลงานที่สามารถนำมารวบรวมไว้ในเพิ่มสะสมการสอน ได้แก่ คู่มือการสอน ใบประมวลวิชา งานที่มอบหมายให้นักเรียนทำ การเตรียมการสอน แบบฝึกหัดของนักเรียน ภาพถ่ายผลงานนักเรียนที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาที่สอน

2. สอนอย่างไร

คำถามที่ควรนำมาพิจารณาคือ

- ▷ ครูมีทักษะสำคัญอะไรที่ใช้ในการสอน
- ▷ ทักษะการสอนนั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้าง
- ▷ ใช้เทคโนโลยีอะไรในการสอน
- ▷ สื่อประเภทใดที่ใช้และมีวิธีการใช้อย่างไร
- ▷ มีการเตรียมสื่อการสอนหรือไม่
- ▷ ครูมีความคาดหวังในตัวนักเรียนอย่างไรเมื่อผ่านกระบวนการเรียนการสอนแล้ว

ประเภทของเอกสาร ผลงานที่สามารถนำมารวบรวมไว้ในเพิ่มสะสมการสอน ได้แก่

รายการโครงร่างการสอน การวางรูปแบบการเรียนการสอน คำอธิบายยุทธวิธีการสอน ข้อสรุปที่อธิบายว่าสอนแบบใด ตัวอย่างของสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการสอน แผนภูมิ แบบจำลอง สื่อที่ผลิตขึ้นเอง ตัวอย่างวิดีโอเทปการสอน ข้อเสนอแนะจากการนิเทศการสอนของผู้บริหารและจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการประเมินการสอนจากนักเรียน ข้อความที่นักเรียนเขียนบรรยายถึงวิธีการสอนของครู

3. ครูมีการปรับปรุงวิธีการสอน และหลักสูตร อย่างไร

คำถามที่ควรพิจารณาคือ

- ▷ ครูมีการพัฒนาปรับปรุงการสอนอย่างไร
- ▷ ยุทธศาสตร์การสอนแบบใดที่ครูได้ศึกษาหรือพัฒนาขึ้น
- ▷ นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนดีหรือไม่
- ▷ ครูมีวิธีอย่างไรที่ทำให้การเรียนการสอนมีชีวิตชีวา และดึงดูดใจผู้เรียน
- ▷ ครูมีวิธีการกระตุ้นผู้เรียนอย่างไร

ประเภทของเอกสาร ผลงานที่สามารถนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมการสอน ได้แก่

คำบรรยายถึงวิธีการเลือกบทเรียนที่เปลี่ยนไปจากปีที่ผ่านมา คำอธิบายถึงการเปลี่ยนรูปแบบ-
การสอนที่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งที่ประสบผลสำเร็จ
และไม่ประสบผลสำเร็จ บทเรียนหรือแบบฝึกหัดที่ครูพัฒนาขึ้นเอง เทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมถึงสื่อ
การเรียนที่พัฒนาหรือปรับปรุงขึ้นมาใช้ประโยชน์ในการสอน

4. มาตรฐานวิชาการของครูเป็นอย่างไร

คำถามที่ควรนำมาพิจารณาคือ

- ▷ มาตรฐานของครูคืออะไร
- ▷ การประเมินที่สำคัญที่ควรประเมินในการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง
- ▷ รูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบใด เช่น แบบเรียนรู้แบบรอบรู้ เรียนด้วยตนเอง
เรียนในห้องปฏิบัติการ
- ▷ ครูรู้ได้อย่างไรว่าแบบทดสอบที่ใช้นั้นวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้
- ▷ ครูพัฒนาแบบทดสอบอย่างไร
- ▷ ครูตรวจ และทดสอบได้อย่างไรว่าแบบทดสอบมีความยุติธรรม
- ▷ ครูทดสอบความรู้ ทักษะ ทศนคติ ของผู้เรียนได้อย่างไร

ประเภทของเอกสาร ผลงานที่สามารถนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมการสอน ได้แก่

รายการหรือคำอธิบายเกี่ยวกับการสร้างเกณฑ์ในการประเมินนักเรียน ตัวอย่างการเขียนข้อสอบใน
การวัดระดับความรู้และทักษะต่างๆ ตัวอย่างการทดสอบนักเรียน เช่น ผลการสอบย่อย การสอบ
ข้อเขียน เอกสารที่แสดงถึงการพัฒนาแบบทดสอบ เช่น การตรวจสอบความเที่ยง ความตรง

ตารางวิเคราะห์ข้อสอบ กราฟแสดงผลการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งก่อนและหลังเรียน เอกสารที่แสดงถึงปรัชญาการสอนว่าสอนด้วยวิธีใด

5. นักเรียนมีความประทับใจอะไรในการสอนของครูและในการเรียนกับครูผู้สอน

คำถามที่ควรพิจารณาคือ

- ▷ ครูมีการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) กับนักเรียนเมื่อใด
- ▷ ครูมีวิธีการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) อย่างไร

ครูมีวิธีการสอนอย่างไรที่จะให้นักเรียนมีความประทับใจ และมีแรงจูงใจอยากเรียน

ประเภทของเอกสาร ผลงานที่สามารถนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมการสอน ได้แก่ สิ่งที่แสดงถึงวิธีการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ให้ผลดีกับนักเรียน การปรับการเรียนที่เหมาะสม เอกสารที่ครูได้ให้การแนะนำนักเรียนแต่ละคน คำอธิบายถึงวิธีการที่ใช้ในการจัดรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการประเมินและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนของครูโดยนักเรียน ตารางสรุปผลการเรียนของนักเรียนเมื่อจบการเรียนการสอน

6. ครูใช้ความพยายามอย่างไรบ้างในการพัฒนาทักษะการสอน

คำถามที่ควรพิจารณาคือ

- ▷ ครูมีวิธีการอย่างไรในการพัฒนาทักษะการสอน
- ▷ ครูมีการเผยแพร่ผลงานการสอนอย่างไรบ้าง
- ▷ หลักฐานอะไรบ้างที่แสดงว่าครูสร้างรูปแบบการสอนของตนเอง
- ▷ ครูร่วมมือ หรือแลกเปลี่ยนความรู้อะไรบ้างระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน

ประเภทของเอกสาร ผลงานที่สามารถนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมการสอน ได้แก่ รูปแบบการสอนแบบใหม่ที่ครูได้ทำการศึกษาหรือพัฒนาขึ้น คำอธิบายถึงขั้นตอนการพัฒนาผลงาน เอกสารเกี่ยวกับการเผยแพร่ผลงาน เช่น การประชุมทางวิชาการ การเสนอวิธีการสอนให้กับเพื่อนครู เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนทั้งที่ตีพิมพ์ และไม่ตีพิมพ์เผยแพร่

7. การประเมินการสอนโดยผู้ร่วมงานเป็นอย่างไร

คำถามที่ควรพิจารณา คือ

- ▷ ครูทำอย่างไรกับข้อเสนอแนะของผู้บริหาร หรือจากผู้ร่วมงาน

▷ ข้อมูลการประเมินอะไรบ้างที่ครูเก็บสะสมไว้ตลอดปี

ประเภทเอกสาร ผลงานที่สามารถนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมการสอน ได้แก่ รายงานแบบประเมินการสอนโดยผู้ร่วมงาน รายงานการประเมินจากผู้บริหาร บันทึกการสังเกตถึงการจัดการในชั้นเรียนระหว่างการเรียนการสอนโดยผู้ร่วมงาน ใบประกาศหรือรางวัลที่แสดงถึงการสอนที่ดี

เนื่องจากแฟ้มสะสมงานการสอนของครูเป็นการสะสมงานของครูแต่ละคน และจุดมุ่งหมายในการรวบรวมหรือสะสมผลงานก็มีความแตกต่างกันไป ดังนั้น งานที่อยู่ภายในแฟ้มอาจแตกต่างกันได้ ซึ่งได้มีนักวิชาการได้แนะนำเพื่อเป็นแนวในการคัดสรรและจัดผลงานภายในแฟ้มสะสมงานการสอนของครู ดังต่อไปนี้ (Zubizarreta, 1994)

1. สิ่งที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการสอน
2. สิ่งที่สะท้อนถึงการมีจิตวิทยาในการสอน
3. วิธีการสอน
4. ใบงานรายวิชาที่เกี่ยวกับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน
5. ผลงานของนักเรียน
6. การประเมินผลนักเรียน
7. การพัฒนาการสอนในรูปแบบใหม่ๆ
8. จุดมุ่งหมายการสอนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
9. ภาคผนวก

ส่วน Wolf (1996) ได้เสนอการจัดผลงานในแฟ้มสะสมงานการสอน (Teaching Portfolio) ดังมีรายการดังต่อไปนี้

1. สารสนเทศที่เกี่ยวกับประวัติของเจ้าของแฟ้ม เช่น
 - ประวัติส่วนตัว
 - ประวัติการรับราชการ และประวัติการสอน
 - ปรัชญาการสอน และจุดมุ่งหมายของการสอน
2. ผลงานและข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการสอน เช่น
 - แผนการสอน
 - วิธีการ สื่อกาการสอนต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการจัดการเรียนการสอน
 - เทปบันทึกภาพการสอน

- ตัวอย่างผลงานของนักเรียน
 - การประเมินผลงานนักเรียน
3. สารสนเทศที่เกี่ยวกับความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ
- รายการกิจกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญ
 - ผลการประเมินอย่างเป็นทางการ
 - การให้คำแนะนำ เสนอแนะเกี่ยวกับงานในวิชาชีพ

ดังนั้นในการจัดทำแฟ้มสะสมงานการศึอนนั้นควรมีการตั้งวัตถุประสงค์ของการจัดทำแฟ้มสะสมผลงานให้ชัดเจน แล้วประมวลผลงานต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์มาสะสมไว้ โดยจัดระบบผลงานภายในแฟ้มให้สะดวกต่อการนำไปใช้ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละคนหรือแต่ละหน่วยงานที่จะตกลงร่วมกัน

ประโยชน์ของการจัดทำแฟ้มสะสมงานการศึอนของครู มีดังนี้ (Wheeler, 1994)

1. เพื่อสะสมผลงานการศึอนของครูไว้เป็นข้อมูลในการประเมินตนเอง
2. ได้เห็นวิธีดำเนินการศึอนที่ชัดเจน
3. เป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาในบทบาทและหน้าที่ของครู
4. เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุง และพัฒนาวิชาชีพครู
5. ช่วยในการบุกเบิกให้สถาบันการศึกษาต่างๆ ได้พัฒนาให้เชี่ยวชาญด้านการศึอน
6. สามารถใช้ร่วมกับวิธีการประเมินแบบอื่นๆ ได้
7. มีหลักฐาน เอกสารที่สนับสนุนในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ทำให้การประเมินมีข้อมูลสนับสนุนในการตัดสินใจ

ข้อพึงระวังในการจัดทำแฟ้มสะสมงานการศึอน

แฟ้มสะสมงานการศึอนจะมีความยุ่งยากในการจัดเก็บให้เป็นระเบียบและต้องใช้เวลาพอสมควรในการสะสมและคัดเลือกผลงานเพื่อนำมาสะสมไว้ในแฟ้ม และสำหรับบางคนอาจจะคัดเลือกเฉพาะผลงานที่ดีที่สุดหรือคัดลอกผลงานที่ดีจากแหล่งอื่นๆ มาเป็นผลงานของตน ซึ่งหากทำเช่นนี้แฟ้มสะสมงานจะกลายเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่มีคุณค่า แต่แฟ้มสะสมงานเป็นการเก็บหลักฐานเอกสารในการปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงทำให้ตรวจสอบได้ว่าผลงานนั้นเป็นของเจ้าของแฟ้มจริงหรือไม่

แต่ถึงแม้ว่าแฟ้มสะสมงานการสอนมีข้อบกพร่องอยู่บ้างแต่ก็นับว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพการสอนที่แท้จริง (real teaching) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่าวิธีการประเมินแบบอื่นๆ (Wolf, 1991)

จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังได้กล่าวมาแล้วจะเป็นพื้นฐานในการประมวลผลงานเพื่อนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอนในการวิจัยครั้งนี้โดยจะประมวลผลงานที่เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการปฏิบัติการสอนที่ดีโดยยึดแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยเกี่ยวกับครูดีและการปฏิบัติงานสอนที่ดีที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของจรรยาบรรณครู 2539 และเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู 2537 ที่มีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับการสอน

ตอนที่ 3 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบประเมินแฟ้มสะสมงานการสอน

การประเมินผลการปฏิบัติงานการสอนของครูนั้นมิใช่เป็นเพียงประเมินเพื่อพิจารณาความดีความชอบ หรือการเลื่อนตำแหน่งเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งของการประเมินก็คือการพัฒนาครู เพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรจะต้องมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากรพร้อมกับสร้างเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนั้นหากต้องการให้มีประสิทธิภาพจะต้องเป็นสิ่งที่เห็นชอบร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2539)

การประเมินผลการปฏิบัติงานการสอนของครู หมายถึง กระบวนการการตัดสินคุณค่าของครู โดยประเมินจากความรู้ความสามารถ ทักษะการปฏิบัติงาน พฤติกรรมการทำงาน และผลที่ได้จากการสอน (Wheeler, Haertel, scriven, 1992) จากนิยามของแฟ้มสะสมงานการสอนและนิยามของการประเมินผลการปฏิบัติงานการสอนของครู จึงสรุปความหมายของ การประเมินแฟ้มสะสมงานการสอนของครู ได้ดังนี้

การประเมินแฟ้มสะสมงานการสอน หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของครู โดยประเมินจากผลงานที่แสดงถึงความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสอนที่ครูได้สะสมรวบรวมไว้

จากงานวิจัยของ สุบิน ภูมรินทร์ (2533) สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของการประเมินผล การปฏิบัติงานของครูประถมศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูที่สำคัญ คือ ประเมินเพื่อประกอบการพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง และพิจารณาความดีความชอบ ส่วนการ ประเมินผลเพื่อประโยชน์อย่างอื่นยังมีน้อย โดยเฉพาะการนำข้อมูลจากการประเมินไปใช้ในการ พัฒนาบุคลากร หรือการพัฒนาการสอนของครู

2. แบบประเมินที่ใช้จะเป็นแบบประเมินที่กรมเจ้าสังกัดได้กำหนดไว้ โดยแบบ ประเมินดังกล่าวจะใช้ในทุกโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยที่ ครูและผู้บริหารซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงในการใช้แบบประเมิน กลับมีส่วนร่วมในการกำหนดแบบ ประเมินที่จะใช้ในการประเมินน้อยมาก ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของครูและ ผู้บริหารในบางส่วน ซึ่งควรจะมีการจัดให้ผู้บริหารและครูได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแบบประเมิน อย่างอื่นนอกเหนือจากแบบประเมินที่หน่วยเจ้าสังกัดกำหนดให้ใช้ เพื่อจะได้นำผลการประเมินจาก แบบที่ร่วมกันกำหนดขึ้นไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์อื่นๆ ของหน่วยงาน

3. วิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู ทางโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่มีการกำหนดวิธีการประเมินที่ชัดเจนและแน่นอน จะให้สิทธิ์แก่ผู้บริหารหรือผู้ประเมินตัดสินใจเองว่าจะใช้เทคนิคหรือวิธีการใดในการประเมิน ซึ่งวิธีการประเมินที่ใช้ส่วนมาก คือ ใช้การติดตามผล การปฏิบัติงานโดยอาศัยการสังเกต การสอบถาม การตรวจสอบผลงานจริง โดยแต่ละโรงเรียน ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับด้านบุคลากร ซึ่งวิธีที่จะดำเนินการแก้ไขคือการจัดทำแฟ้มประวัติบุคลากรและ หลักฐานของการปฏิบัติงานให้มีความเป็นปัจจุบัน เพื่อสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา บุคลากรของหน่วยงาน

4. กระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้บริหาร โดยการประเมินที่เน้นให้ครูมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองนั้น ยังมีน้อย และในการประเมินก็ยังคงขาดหลักฐานอ้างอิงที่แสดงถึงผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูในปัจจุบันนี้ จะเห็นว่ายังมีข้อ บกพร่องที่ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่นำไปสู่การประเมินผลการปฏิบัติงานด้าน การสอนจากแฟ้มสะสมงานการสอน ซึ่งวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานจากแฟ้มสะสมการสอนมี จุดเน้นดังนี้

1. แฟ้มสะสมงานการสอนใช้ประเมินผลการปฏิบัติงานการสอนของครูโดยเน้นให้ครู ได้ประเมินตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน และยังเป็นหลักฐาน

ในการประเมินตามวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูเพื่อพิจารณาความดีความชอบ หรือการประเมินเพื่อเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น

2. ในการจัดทำแฟ้มสะสมงานการสอนและการประเมินแฟ้มสะสมงานการสอนเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และเกณฑ์ในการประเมินร่วมกันระหว่างผู้ปฏิบัติงานการสอนและผู้ประเมิน

3. มีวิธีการสร้างเกณฑ์ และมีวิธีการประเมินที่ชัดเจนและแน่นอน

4. การประเมินผลการปฏิบัติการสอนนั้นจะประเมินจากหลักฐาน เอกสาร ที่แสดงถึงว่าครูนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนอย่างดีเยี่ยม ซึ่งเป็นการเพิ่มความยุติธรรมในการประเมินมากกว่าการประเมินแบบเดิม

5. ผลงาน เอกสาร ที่นำมารวบรวมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอนนั้นเป็นผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงทำให้สามารถตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้

ผู้บริหารหรือผู้ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูจะได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์จากแฟ้มสะสมงานการสอนของครู (Brown,1995) ได้ดังนี้

1. เป็นการสะท้อนการพัฒนาของครู
2. เป็นสิ่งที่ช่วยประเมินในความก้าวหน้าของงาน
3. เป็นเครื่องมือสำหรับการประเมินครู

ตอนที่ 4 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการวิจัยที่ให้ผู้ถูกวิจัย หรือกลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เช่น ร่วมให้ข้อมูล ช่วยวิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจะเกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมและข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างร่วมรับรู้และใช้ประโยชน์ กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับผู้วิจัย และกลุ่มตัวอย่างจะมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองในการดำเนินกิจกรรมตามที่ตนเองได้มีส่วนร่วมในการวิจัย ในการวิจัยแบบนี้ ผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีบทบาทเท่าเทียมกันในการร่วมกันกำหนดปัญหาและเลือกแนวทางการปฏิบัติการ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเข้าภาคสนาม สร้างความสัมพันธ์ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ ซึ่งจะเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างกับผู้วิจัย (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2539)

สำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างหรือประชาชนนั้น สามารถพิจารณาได้จากกิจกรรมว่ากลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนใดบ้าง ซึ่ง John M. Cohen และ Norman T. Unhoffs, 1980 : 219 - 222 (อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม, 2533 : 53 - 54) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 4 ชนิดคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การที่กลุ่มตัวอย่างหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเลือกโครงการที่ต้องการสำหรับแก้ปัญหาของตน
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) หมายถึง การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่สามารถกระทำได้ เช่น ทรัพยากร การบริหารงาน และการประสานงานต่าง ๆ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) หมายถึง การได้รับประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาหรือการดำเนินโครงการนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ทางสังคม
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลหรือประเมินผลของการปฏิบัติงานตามโครงการนั้น ๆ ว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด ต้องแก้ไขในด้านใดบ้าง

ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมเกิดจากการที่สมาชิกหรือกลุ่มตัวอย่างในหน่วยงานมีความเต็มใจและให้ความไว้วางใจกันในการจัดทำแผนงานต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศและความคิดเห็นต่าง ๆ ที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กับหน่วยงานของตนในการวางแผนหรือการปฏิบัติการต่าง ๆ ผู้วิจัยไม่ใช่ผู้ที่รอบรู้ที่สุดเพียงผู้เดียว หรือยอมรับความคิดเห็นทุกอย่างจากผู้มีส่วนร่วม แต่ในการวางแผนหรือในการดำเนินการใด ๆ ก็ตามจะเกิดจากความสนใจ ความร่วมมือ ร่วมความคิดจากผู้วิจัยและของผู้ปฏิบัติ (Whyte, 1991)

การส่งเสริมให้กลุ่มตัวอย่างเข้ามาส่วนร่วมในการวางแผนและร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม จะทำให้กลุ่มตัวอย่างหรือชุมชนมีความสามัคคี รู้จักการร่วมมือที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนให้ช่วยเหลือตัวเองตนเองได้ เพราะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นกระบวนการวิจัยที่เอื้อให้กลุ่มตัวอย่างหรือประชาชนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเขาเองมากที่สุด (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2537)

จากทฤษฎี สรุปได้ว่าการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีวิจัยแบบหนึ่งที่น่าให้ผู้ถูกวิจัย หรือกลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างมีความสนใจและเห็นประโยชน์ที่จะได้จากการดำเนินการวิจัย ซึ่งจะให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยในการดำเนินการต่าง ๆ จนแผนงานสำเร็จ กลุ่มตัวอย่างและผู้วิจัยจะมีบทบาทในการดำเนินการวิจัยที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจากการเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึว่าการปฏิบัติงานและผลงานที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากความร่วมมือของทุกคน ทุกคนมีความสำคัญในการปฏิบัติงานเท่าเทียมกัน เป็นเจ้าของผลงานร่วมกันซึ่งจะสร้างความภูมิใจและร่วมพลังในการที่จะแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในหน่วยงานหรือสังคมของตนต่อไป

โรงเรียนที่ทำวิจัย

โรงเรียนวัดหนองหมู เป็นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สปอ.พยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ โดยความร่วมมือของศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และองค์การ World Education, Thailand ได้จัดทำโครงการพัฒนาหลักสูตร “ระบบนิเวศในนาข้าว” ซึ่งจุดเริ่มต้นของการพัฒนาหลักสูตรนี้ คือปัญหาจากที่ชาวนาพญาฆ่าแมลงในนา ซึ่งส่งกลิ่นรบกวนนักเรียนและครูที่กำลังเรียนและสอนอยู่ อาจารย์ใหญ่และครูในโรงเรียนได้ตระหนักถึงอันตรายของยาฆ่าแมลง ประกอบกับหน่วยงานดังกล่าวได้เข้ามาให้ความร่วมมือในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าและรักษาสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนการสอน ระบบนิเวศในนาข้าว เริ่มดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 โดยจัดการเรียนการสอนในระดับชั้น ป.6 และนาข้าวถูกเลือกให้เป็นห้องเรียนในการศึกษาระบบนิเวศ นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความหลากหลายของพันธุ์พืชและการควบคุมศัตรูพืชด้วยศัตรูธรรมชาติซึ่งเป็นการสร้างความสมดุลย์ในระบบนิเวศน์

ทุกวันศุกร์ของแต่ละสัปดาห์นักเรียนจะได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในนาข้าว เช่น การช่วยกันขนฟางไปคลุมแปลงนา เพื่อว่าจะเป็นการลดการใช้สารเคมี ในการจัดการเรียนการสอนจะเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนและวิธีการเรียน นักเรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ เมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยจะต้องไปค้นคว้าหาคำตอบให้ตัวเองโดยครูเป็นเพียงผู้ช่วย นักเรียนถูกฝึกให้เป็นคนที่มีทักษะในการสังเกต และเก็บบันทึกข้อมูลของสิ่งที่พบเห็น เน้นการทำงานเป็นกลุ่มโดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงาน เรียนรู้ว่าแมลงชนิดใดที่เป็นศัตรูพืชและชนิดใดที่เป็นศัตรูธรรมชาติ เช่น ทดลองนำเอาเปลือกกระดกกับแมงมุมไปเลี้ยงรวมกันในกรงเลี้ยงแมลงแล้วสังเกตพฤติกรรมและตรวจนับการเปลี่ยนแปลงประชากร ผลจากการทดลองนักเรียนจะรู้ว่าแมงมุมกินเปลือกกระดกซึ่ง

เป็นการทำลายศรัทธาโดยวิธีธรรมชาติ ในการเรียนรู้นักเรียนจะได้สำรวจและลงตรวจนับแมลงว่ามีจำนวนแมลงที่เป็นศัตรูพืชและศัตรูธรรมชาติในนาข้าวเท่าใดหากมีแมลงศัตรูธรรมชาติมากกว่าแมลงศัตรูพืชแสดงว่ามันสามารถควบคุมกันเองได้ไม่ต้องใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง การวัดระดับน้ำ คุณภาพของดิน วัดความสูงของต้นข้าว ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ว่าจะดูแลแปลงนาให้มีความอุดมสมบูรณ์เช่นไร (บรรหาร จันทโกมุท, 2540) ข้อมูลที่ได้มานักเรียนจะบันทึกเป็นสถิติ แสดงเป็นกราฟ วาดรูปแมลง เขียนเรียงความเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้มาจากการเรียนในนาข้าว ซึ่งเป็นการบูรณาการการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีและเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอย่างสนุกสนานโดยไม่รู้ตัวว่ากิจกรรมที่นักเรียนกระทำอยู่นั้นก็คือเนื้อหาในบทเรียน เพียงแต่โจทย์ที่เรียนในนาเป็นโจทย์ปัญหาที่เป็นโจทย์ในชีวิตจริง เช่น นักเรียนต้องบวก ลบ แมลงที่เป็นศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติที่ตรวจนับได้ คำนวณประชากรของหนู ต้องจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้จากการสำรวจและนำมาทำสถิติเปรียบเทียบปริมาณในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งในการปฏิบัติกิจกรรมเหล่านั้นนักเรียนจะต้องใช้ความรู้ในวิชาต่าง ๆ ที่ได้เรียนมาบูรณาการกัน และการจัดการเรียนการสอนเช่นนี้นับว่าเป็นการสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญและรู้จักการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากการเรียนรู้ทำให้นักเรียนนำกลับไปเผยแพร่ บอกต่อกับผู้ปกครองถึงการทำนาโดยไม่ใช้สารเคมี ชาวบ้านในชุมชนได้รับเอาแนวคิดและวิธีการไปปรับใช้ในการทำนาของตนเองซึ่งก็ประสบผลสำเร็จในการทำนา เพราะไม่ต้องเสียเงินในการซื้อสารเคมี และผลผลิตที่ได้ก็ไม่แตกต่างกับนาที่ใช้สารเคมี

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดเป็นขั้นตอนในการวิจัยได้ดังนี้

